

Σκηνή από τις δοκιμές των «Τραχιώνων»

Θρακινίες παρουσιάσεις

Σοφοκλή «Τραχιίνες» - Ευριπίδη, «Αλκίστη» από το Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος

Πολλές φορές έχουν γεννηθεί διάφορα τέρατα, άλλοτε από καπιταίο της φύσης ή σφάλμα των γονέων, άλλοτε, όπως στην περίπτωση της διαβόητης «Βασιλομήδης», από λάθος των επιστημόνων. Και το δεύτερο θέβασμα είναι τα χειρότερα ανά περιπτώσεις. Ηδη δικέφαλον έκτερωμα γεννηθή το Σαββάτο βράδυ στο θέατρον Δάσου, όπου το ΚΟΒΕ είχε οργανώσει παράσταση αρχαίου δράματος. Και το δυστύχημα είναι ότι στην περίπτωση αυτή είναι έντεκλος θάβας και ανέυθουσι τόσαν η φύση, όσον και οι γεννητορες των έργων, οι άτιυχεις Σοφοκλής και Ευριπίδης. Το σφάλμα είναι καθαρά των ιδιωμόνων, δηλαδή του ίδιου του Κρατικού μας Θεάτρου (δηλαδή των ηγετών του) και των δύο σκηνοθετών, των κ.κ. Νίκου Χαλαλάμους και Γιάννη Χουφορά. Για να είμαστε, μάλιστα, αντικειμενικοί θα πρέπει να πούμε ότι η ευθύνη του κ. Χαλαλάμους είναι ή σχετικό ελαφρότερε.

Μοιάζω ότι ο μεγάλος φταιχτής του εκτρώματος που γεννηθή ήταν η διοίκηση και η διεύθυνση του ΚΟΒΕ, για τους εξής λόγους: Πρώτον προσοθήσε να παρουσιάσει σε μιά, έναία, παράσταση χωρίς διάλεγμα δύο έργα διαφορετικών τραγικών. Ναι, στην αρχαιότητα παίζονταν τέσσερα έργα διαδοχικά, αλλά ήταν του ίδιου συγγραφέα. Δεύτερον, ανέθεσε τα δύο έργα σε δύο σκηνοθέτες που είναι γνωστές οι όποιες τους και η μεγάλη διαφορά των απόψεων αυτών. Τρίτον, επέτρεψε να περικοπούν άκριτα τα δύο έργα γιατί έπρεπε να χωρέσουν και τα δύο σε λιγότερο από ένα τρίωρο. Τέταρτον, επέτρεψε τον ανασκοπισμό του άτυχου Ευριπίδη και την προσβολή του άρχαιου λόγου κατά τρόπο απαράδεκτο. Ετσι το κοινό καλείται να παρακολουθήσει δύο άσχετα έργα σε άσχετες παραστάσεις και να αναρωτηθεί, με το δικίο του, ποίος ήταν ο λόγος αυτού του ανακατώματος, όπου για παράδειγμα ο Ηρακλής πεθαίνει θασανισμένος στο πρώτο μέρος για να μεταμορφωθεί εντός όλιγου σε ένα «παρέξονο ταξιδιώτη», μέθυσο, παλικαρά και θαυματοποιό. Και φυσικά, όφου όλο αυτό το υπό θέλει ένα κρατικό θέατρο, στο όποιο όγούνται καθηγητές πανεπιστημίου και άνθρωποι των γραμμάτων και των τεχνών, θα πρέπει να τός έκτιμασι και να διαμορφώσι κριτήριο άνάλυγο. Και εκεί κριθώς είναι ή μεγάλη ζημία. Γιατί, αντίστασεως μή ούσης, κάποτε το κοινό θα φθάσει να όδεχται απαράδεκτες όμνησεις, έν όνοματι όξπερσομένων μοντερνισμών, και να περιμενε κανεις ήμψως έλθουν τίποτε Γαίπωνται και μάς μάθουν πώς καίεται ή «Μήβεια» ή ό «Οιδίποδας».

Αλλά για να μη μακρυγορούμε, άς δούμε τό κάθε μέρος της παράστασης. Οι «Τραχιίνες» του Σοφοκλή δέν είναι από τα πιο σπουδαία έργα του τραγικού, όχει την ιδιομορφία να χωρίζεται σε δύο μέρη, μετά την αυτοκτονία της Δηάνειρας και όχει για θέμα την τραγική ειρωνεία της ζήλειας της ηρωίδας που, όταν μαθαίνει ότι την άπατά ό άντρας της, ό Ηρακλής, τός στέλνει ένα μαγεμένο πέλοιο για να τον γοητεύσει, αλλά τός προκαλεί μαρτύρια παύ θα φέρουν τόν θάνατο και τών δύο, αλλά και άλλων προσώπων. Ο μύθος θέλει ή κατάρα να όρχεται από έναν σκοταμένο άντραστη, τόν Κένταυρο. Το στοιχείο τός υπερφυσικού, της μαγείας, συνδυάζεται με την ανθρώπινη ζήλεια για να έπιτευχθεί τό τραγικό αποτέλεσμα. Ο σκηνοθέτης Νίκος Χαλαλάμους, κατά τό συνήθειό του, είδε τό έργο τελετουργικά και με μιά υπερβολική έμφραση τός είκοστικό τοιχείο. Μισορία ήταν να προκύψει μιά στοιχοποίηση πού έπικεντρωνόταν στην άκίνητη ηρωίδα και στο άργό θέβασμα όλων των προσώπων, και τών κοριτσιών των χορού. Ετσι τό δράμα, παρά τη σημαντική

Ο ποιητής Γιώργος Στοιγιαννίδης εξομολογείται: Η γέννηση ενός ποιήματος έχει τήν οδύνη του τοκετού

«Ούσιαστικά, μέσα στα βιβλία μας έπαναλαμβάνουμε τό ίδιο ποίημα»

Έχοντας ζήσει μιά όλόκληρη ζωή με τήν ποίηση, δέν μπορεί παρά να όχεις κατασταλάξει σε σοφά συμπεράσματα πάνω στην λειτουργία του ποιητικού λόγου, στην σημασία του, στα έπιτεύγματά του. Ο Γιώργος Στοιγιαννίδης λέει «ούσιαστικά γράφουμε σ' όλη μας τη ζωή τό ίδιο ποίημα» και ή ρήση αυτή κλείνει μέσα της ένα αξιοπρόσεκτο, άποκαλυπτικό καταστάλαγμα. Μιλώντας μαζί του όχουμε την εύκαιρία να άποτυπώσουμε ένα μέρος από τήν πλούσια έμπειρία του στάν τομέα πού όπηρετεί και όπηρετεί έπάξια σ' όλη τη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου.

Ηδη, στα τελευταία του βιβλία, στην «Αμήχανη έξοδο» και στην «Περιγραφή άκίνητου», πού έκδόθηκαν αντίστοιχα τό 1981 και τό 1983, ό Στοιγιαννίδης εκφράζει τόν δεσμό του με τήν ποίηση και τόν προβληματισμό του γύρω άπ' αυτήν. Γράφει, για παράδειγμα, κάπου: «Μέ τις λέξεις έπινοώ έξόδους φανταστικές όταν καμιά άλλη λύση δέν με θοσάθ». φθ7/8 Η πάλι στην «Αμήχανη έξοδο» άποκαλύπτει:

«Παιδεια τη λέξη να δώ καθώς λιγοστεύεις τό άσπρο χαρτί πώς άπ' τό τίποτα θγαινει ζωή...».

Υπάρχει μιά άγωνία γύρω όπό τήν ποιητική, από την πάλη ή τόν έρωτα με τη λέξη, υπάρχει ένα πλούσιο έπιπέδο συζήτησης:

«Τό πρώτο έρώτημά μας άφορά τήν άξία του έλληνικού ποιητικού λόγου γενικότερα.»

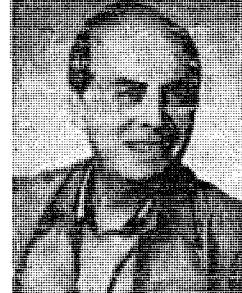
— **Μέ μιά θητεία δεκαετιών στην ποίηση, ποιά είναι ή άποψη σας για τήν άξία και τήν θέση του έλληνικού ποιητικού λόγου στό ευρωπαϊκό πλαίσιο;**

— Αν με ρωτούσαν εσφνικά, μάς άπάντησε ό Γιώργος Στοιγιαννίδης, «τι νομίζετε ότι σήμερα διαθέτουμε σάν άνταγωνιστικό προϊόν για έξαγωγή», θά άπαντούσα άδιστοκατα: «μή τήν ποίηση». Αιτή πού τιμήθηκε μέσα σε δεκαπέντε περίπου χρόνια με διά Νόμπελ. Χωριστό έκείνα πού χόδαμε μέσα σε μιά πενηντοκτοστία από πολιτική έμπάθεια.

Ο Καβάφης κοντεύει να καλύψει όλόκληρον τόν πολιτισμό πλάνητή με τις άλλεπάλληλες μεταφράσεις. Κι αυτά σε μιάν έποχή πού στην Ευρώπη και σ' όλο τόν δυτικό κόσμο

τήν δύνη ενός τοκετού. Εδώ δέν μπορώ να μη θυμηθώ τόν Τόκη Σινόπουλο πού πρώτος, νομίζω, μίλησε πάνω στη δημιουργία του ποιήματος. Λέει λοιπόν στην «Ποίηση τής ποίησης» τά εξής: «Τήν ώρα πού παλεύω μ' ένα ποίημα δέν υπάρχει κανένας καθρέφτης για να δώ τη μεταμόρφωσή μου...». Και συνεχίζει: «Μονάχος με τη μοναξιά μου και τις λέξεις μου άγωνίζομαι να συννομοιογηθώ, νόθρω ένα πρόσωπο πού να ταίριάζει με τό πρόσωπό μου...».

Και ό Γ. Σ. Στοιγιαννίδης, όπως όπογράφει τό βιβλία του, συνεχίζει τήν άποκαλυπτική αυτή συζήτηση με τό παρακάτω:

Γ.Σ. Στοιγιαννίδης

— Τό ποίημα προϋποθέτει πάλι. Πρέπει να τά παλαφίεις για να τό κερδίσεις. Κερδίζοντας τό, κερδίζεις τό πρόσωπό σου. Το κέρδος είναι διπλό. Αισθητικό και ήθικό. Μέσα στο ποίημα πού θά όποτύξεις, θά πετύχεις και τήν όλοκληρωσή σου «άπάλανμη από σύννεφα και φαντασμάτα». «Μονάχος με τη μοναξιά μου και τις λέξεις μου». Η λέξη όμως, έχοντας σάν κύρια άποστολή την καθήμιση συνένωση με τός άνθρώπους, όσκαλα ξεστράτίζει από τήν πεσοπήμιση, αντίστοιχώς, όσκαλα άπαίρειται τός ποιητής, πού τη θέλει όποκλειστικό όργάνό του, γιατί έξρει πολύ καλά πώς μέσα της κρύβει ύπερολογικές

Όσο για τήν χρονική διάρκεια, πού είναι και για τόν ποιητή άγνωστη, ίσως και δέν φτάσει ποτέ ό άπαιτούμενος χρόνος, για τήν «άθωραση» τής λέξης. Αυτό δέν πρέπει να εκλησθεί. Πολλά ποιήματα μού όλοκληρώθηκαν - άν όλοκληρώθηκαν - μέσα σε δέκα ή είκοσι χρόνια. Ούσιαστικά γράφουμε, έπαναλαμβάνουμε μέσα στα βιβλία μου τό ίδιο ποίημα, κοιταζόμεν μέσα όπό τη χρονική άπόσταση από διαφορετική γωνία όμψως κάθε φορά. Προσθέταμε, συμπληρώνουμε, διορθώνουμε, όφαιρούμε άνάλογα με τις γνώσεις πού όχουμε άπκτήσει στο μεταξύ. Η «άδεια λέξη» και θέβασμα σφαιρικής Δέ λέμε: «τούτη ή λέξη μού κάβαται πού στό στήθος». Μά γιατί μιλώ με λουσιν; Στην ποίηση ή λέξη «νάποδογυρίζει», «όδειζει» από τό έννοιολογικό της περιεχόμενο για να πόρει αυτό πού θέλει να της δώσει ό ποιητής. Η «Αμήχανη έξόδος» περισσότερο μιλά πάνω στην συμβολή της λέξης στο ποίημα.

Τό έργασημη τού ποιητή

Πάνω στο ίδιο έρώτημα ό Γιώργος Στοιγιαννίδης όχει άπόκριση πολλά να πει και πολύ λά να άποκαλύψει. Λέει:

— Εκει τό ποίημα όργανώνεται χωρίς καμία φιλολογική Ομοίωση. Το παρακαλόμει από τη συλλησή του μέχρι τήν τελειώσή του σάν ένα έμψωμο πού προϋποθέτει άλη τήν άπαιτούμενη προσοχή και άγνια. Δέν είναι θεατής, άλλά δημιουργός και θεατής τός πλάχου του. Θά έλεγο πώς τό ποίημα κάτω από τις δραματικές αυτές συνθήκες, φανερώνεται μέσα από τις «έκκλιμεις» μέσα όπό φωτεινές και σκοτεινές περιόδους, θάταν πού σωστώ να πώ μέσα όπό άστρατες και σκοταδία. Η σύγχρονη ποίηση πρέπει να όχει κάτω από τη λάμψη της όοπησης πού μοιάζει περισσότερο με ούλη μαχαίριση.»

Σε μιά συνέντευξη του σε έλληνικό περιοδικό ό Γάλλος ποιητής Υβ Μπνοφουώ είπε: «Ενα ποίημα δέν ύποσταται ποτέ στο νόημα πού όποδοσώ, είτε αυτό είναι φανερό είτε κρυφό, άλλά δημιουργεί άπό τήν άποψη της λέξης και τής

σα της άφηνιμιάς και έντατικό-ποιημένες ύπαρξιακές κατηγορίες πού κομμοιών μέσα στην καθημερινή όμιλία.»

Πολύ με άναστατώνει ή δυνατότητα τού ποιήματος να δημιουργεί άνάμεσα στις λέξεις μιά γλώσσα μέσα στη γλώσσα. Αιτή τή γλώσσα κυνηγά ό ποιητής, μχέται να κατακτήσει, πού θά τού φανερώσει μιά άλλη θέση και γνώση τού κόσμου και πού θά τό κατορθώσει άν προηγουμένως άπαλόσει ή λέξη από τόν έννοιολογικό ένγκαλισμό της.

Προσωπικά αυτόν τόν άγώνα έχω καταπασει έδώ και κάμποσα χρόνια. Με όπλα τή λέξη διατρέχω τό ποίημα, περνά μέσα από όλους τούς χώρους του, έπάνω - κάτω, άνακαλύπτω άγνωστες σχέσεις, όμιλεις πού δέν είπαθηκαν, ρωγμές, καταπακτές, ψιθουρές ύπανικτικούς, διαμαρτυρίες κ.ά. και όλα αυτά μπροστά στο μάτι τού άναγνώστη πού είναι και ό μάρτυρας τών τεκταινόμενων άλλά και τής δικής μου μαρτυρίας. Το ποίημα - κι αυτό έξαρτάται από τήν ικανότητα, τήν εύαισθησία και τήν διαρκατικότητα τού ποιητή - άντλει, μπορεί ν' άντλήσει τά έρεθισμά του από άναρίμητες πηγές. Η έποχή μας και κάθε έποχή όχει τήν ποίηση της. Ποίηση δέν είναι αυτό ή έκείνη. Η ποίηση ύπάρχει όπου ύπάρχει κι όσο θά ύπάρχει ζωή. Γιατί ποίηση σημαίνει αίσιοδία.

Τό νέο άίμα

Τό τελευταίο μας έρώτημα άφορά τήν νέα γενιά των ποιητών μας και τήν προσφορά της.

— **Ποιά είναι ή έκτίμησή σας για τήν νεότερη γενιά των ποιητών - νέων πού δέν έχουν ξεπεράσει τα τριάντα χρόνια τους;**

— Η έκτίμησή μου για τούς νέους είναι γνωστή. Άς όποφύσωμε τις ύπερβολές. Οι «έξυπνάδες» μερικόν πού έλαμβάνονται από συνληπτικές κριτικές τους σάν έπιμνημα ποιητικής έγρηγορης, μού θυμίζον έκείνο τό έμψωμο «τό παβί μίσησε». Κατά τό όλα, τρέφω άπειροσίτη έκτίμηση στους νέους, σ' αυτούς πού όσθονται τη γλώσσα και πιστεύουν στην ποίηση χωρίς τις ύπερβολικές άκούσιτες πού τε-

Ο Καρτζάλε
Ιον Καρτζάλε
Ενας Έλληνας δημιουργός τής ρουμανικής λογοτεχνίας
Πεζογράφος και δραματουργός

Είναι έκπληκτικό πόσο τό έλληνικό στοιχείο, τό έλληνικό κύτταρο βρίσκεται μέσα σε σημαντικές προσωποκότητες τών γραμμάτων και των τεχνών σε ξένες χώρες. Με τήν Ρουμανία, τήν παλιότερη πού πολύ, ή Ελλάδα είχε πολλούς δεσμούς, μιά και από τά χρόνια της τουρκοκρατίας τό έλληνικό στοιχείο κυριαρχούσε στών ρουμανικό χώρο.

Μιά λεπτομέρεια όπό τό πλούσιο έλληνικό στοιχείο της Ρουμανίας είναι και ό κλασσικός πεζογράφος και θεατρικός συγγραφέας της βαλκανικής χώρας, ό Ιον Λούκα Καρτζάλε. Τά δείχνει και τό μικρό του όνομα, πού είναι άρκετά συνηθισμένο έκει. Ο Καρτζάλε, πού έμειν τόν έξερου με πού πολύ όπό τό κλασσικό του θεατρικό έργο «Ενα χαμένο γράμμα» κι από κάποια διηγημάτα του, ιού έκδόθηκαν πρόσφατα, γεννήθηκε στις άρχές τού 1825 σ' ένα μικρό χωριό, τό Χαϊμανόλε, κοντά στο Πλοεστί από φτωχούς Έλληνες γονείς. Το γυμνάσιο τό τέλειωσε στο Πλοεστί και είχε διακριθεί από τήν έξιμνησία του και για τήν έπιμειλία του.

Ο πατέρας του πέθανε πρόωρα κι έτσι χρειάστηκε να δουλέψει σκληρά ό ίδιος ό Καρτζάλε, για να συντηρήσει ή οικογένεια του. Εργάστηκε σάν ύποβόλος, άντιγραφέας, διορθωτής, όμοιογράφος, έπιμοθητής σχολείων και όλοού. Τά θέατρο τό γνώρισε από κοντά και τό άγάπησε χάρη σε δύο θιασους του, τόν Γιώργη και τόν Κωστανή Καρτζάλε. **Τά πρώτα έργα του**

